SEFAD, 2018 (40): 149-158
e-ISSN: 2458-908X
DOI Number: https://dx.doi.org/10.21497/sefad.515241

İki Hunza Masalı ile Bazı Keloğlan Masal Varyantlarındaki Benzer Motifler

Prof. Dr. Nuriye Bilik
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Urdu Dili ve Edebiyatları Bölümü
biliknuriye@hotmail.com

Öz

Halk edebiyatının sözlü türlerinden olan masallar, ait oldukları toplumların kültürel sembolleridir. Birbirinden farklı kültür ve coğrafyalarda yaşayan insanoğlunun, tarih boyunca yaptığı göç, savaş ve ticaret amaçlı yolculuklarında bu edebi türler de kendi ülkelerinin sınırlarını aşarak karşılaştıkları toplumların sosyal ve kültürel dokularına uyum sağlayarak farklı kimliklere bürünmüşlerdir. Anadolu'da anlatılan herhangi bir masalın, fıkranın veya halk hikâyesinin benzeri ile başka ülkelerin edebiyatlarında karşılaşmak bunu doğrular niteliktedir. Çalışmamızda yer verdiğimiz Hunza halk masallarının isimsiz karakterleri, Türk masallarının sevilen kahramanlarından olan Keloğlan'dan başkası değildir. Bu iki Hunza masalındaki karakterler de bazı Türk masallarında olduğu gibi olumsuz özelliklere sahip Keloğlan'ın benzerleri olarak karşımıza çıkar. Olumsuz özelliklerin yüklendiği bazı Keloğlan masallarında; Keloğlan, kötü kalpli, acımasız, hilekâr, kurnaz, tembel, açgözlü, ahlaksız, tehditkâr bir kişilik sergiler. Hunza masallarındaki Keloğlan'ın benzeri olan karakterler de kurnazlık, düzenbazlık, hilekârlık, acımasızlık ve gaddarlıklarıyla kandırdıkları insanların malına mülküne sahip olup onları ölüme sürüklerler. Çevrelerindeki zavallı, saf, yaşlı ve dürüst insanlara eziyet etmekten çekinmezler. Hayvanlar bile bu acımasızlıktan nasibini alır. Yaptıkları her türlü hainlik ve kötülüğe rağmen racalık makamına kadar yükseldikleri de olur. Kültürler arası ilişkilere dikkat çekmek amacıyla Badnām Şarīr Bhāī kī Kahānī (Adı Çıkmış Haylaz Kardeşin Hikayesi) ve Bad Kār Aurat kī Kahānī (Günahkâr Kadının Hikayesi) başlıklı iki Hunza masalı, Anadolu'daki bazı Keloğlan masallarının benzer metinleri referans verilerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Keloğlan, Hunza.

Counterparts of Turkish Folk Tale Hero Keloğlan in Two Hunza Folk Tales

Abstract

Tales, which are among important genres of folk literature, are cultural symbols of societies to which they belong. These literary genres, which have transcended the borders of their respective countries in the journeys which people living in different cultures and geographies have made for purposes of migration, war and trade throughout history, have

Gönderim Tarihi / Sending Date**:** 17/07/2018
Kabul Tarihi / Acceptance Date**:** 10/12/2018

adapted to the social and cultural fabric of the societies they have encountered in the new geographies they have landed and assumed new identities. The fact that one may encounter in literatures of other countries a similar tale, joke or folk story told in Anatolia seems to be in support of this. Anonymous characters in the two Hunza folk tales included in our study are none other than Keloğlan, who is one of the beloved heroes of Turkish tales. The characters in these two Hunza tales are lookalikes of Keloğlan, who had some negative qualities in some Turkish tales. In Keloğlan tales where Keloğlan assumes negative qualities, Keloğlan exhibits a wicked, ruthless, cunning, lazy, immoral and intimidating personality. Characters resembling Keloğlan in Hunza tales also appropriate property of people who they deceive through cunning, deceit, trickery, ruthlessness and brutality and lead them to death. They are so impudent as to torture and cause suffering to the poor, naive, old and honest people around them. Even animals receive their own share of these sufferings. There are occasions when they rise to the rank of raja despite all kinds of treachery and wickedness they have committed. In order to draw attention to intercultural relationships, this study dealt with two Hunza tales titled Badnām Şarīr Bhāī kī Kahānī (Story of a Notoriously Naughty Brother) and Bad Kār Aurat kī Kahānī (Story of a Sinful Woman) with reference to texts similar to Keloğlan tales in Anatolia.

Keywords: Tale, Keloğlan, Hunza.

GİRİŞ

İnsanoğlu her ne kadar farklı kültür ve coğrafyalarda yaşasa da, birbirinden farklı dilleri konuşsa da benzer hayal gücü ve düşünceler çerçevesinde benzer edebi türleri oluşturabilir. Tarih boyunca ticaret, göç ve savaş amacıyla insanlarla birlikte yolculuk yapan bu edebi türler, kendi ülkelerinin sınırlarını aşarak yol aldıkları coğrafyalarda karşılaştıkları toplumların sosyal ve kültürel yapılarına uyum sağlayarak çeşitli kimliklere bürünmüşlerdir. Hint edebiyatındaki başlıca masal koleksiyonlarından olan Kathasaritsagara'da bazen bir Keloğlan masalının, bazen de bir Nasreddin Hoca fıkrasının ilk anlatıldığı şekliyle karşılaşabiliriz (Kaya 1995: 25). Bu koleksiyonda yer alan fıkra türündeki masallardan "Kavrulmuş Tohumları Eken Adam" (Kaya 1990: 97-98), "Hiç İsteyen Adam" (Kaya 1990:107-108), "Kapıya Sahip Olan Adam" (Kaya 1990: 111-113)'ın Anadolu'da bazen bir Nasreddin Hoca fıkrası bazen de bir Keloğlan masalı olarak karşımıza çıkması bu sözlü anlatımların ilk anlatıldıkları şekilleriyle kalmayıp değişip gelişerek varyant açısından zenginleştiklerini gösterir.

Kelile ve Dimne'yi 1859 yılında Almancaya tercüme eden Masalların Göçü teorisinin kuramcısı oryantalist Alman bilim insanı Teodor Berdey, masallar arasındaki benzerliğin nedeninin milletler arasındaki kültürel ve tarihi ilişkiler olduğunu savunur. Bu süreçte uluslar birbirlerinden bazı kültürel unsurları ödünç almışlardır. Berfey, doğunun batı üzerindeki etkilerinin muhtemel zaman, dönem ve yollarını üçe ayırır. Bu kültürel- tarihi iletişim ve etkileşim rotalarından birisi de Türkistan ve Anadolu üzerinden İstanbul'a, oradan da Balkanlar üzerinden Avrupa'ya ulaşanıydı. Bununla birlikte Avrupa'nın şiirsel yaratıcılığının ana kaynağı İran'a, Arabistan'a, Filistin'e göç eden ve oradan da Akdeniz ticaret yoluyla Avrupa'ya ulaşan yazılı ve sözlü Hint efsaneleriydi (Çobanoğlu, 2012: 112-113). Böylelikle kendi ülkelerinin sınırlarını aşan masallar, yeni coğrafyalarda yeni kimliklere bürünüyorlardı. Türk ve Pakistan halkları arasındaki ortak tarihi geçmiş ve aynı dini inanışlar çerçevesinde her iki ülke masallarında pek çok benzerlikler göze çarpar. Türk masallarındaki gibi Hunza[1] masallarında da olağanüstü kahramanlar, olaylar ve yerlerle karşılaşırız. Sarp bir coğrafyada yaşayan Hunza halkı için masallar uzun ve soğuk kış gecelerinde ocak başında toplanılıp hoşça vakit geçirilen yegâne eğlence vasıtası olmuştur. Devler, periler, olağanüstü güce sahip zalim krallar, çobanlar, yöresel şenliklerde dans etmeleri için çağrılan ve kehanetlerine oldukça itibar edilen kâhinler, hayaletler, masal kahramanlarına yardımcı olan yaşlı kadınlar, aksakallı ihtiyarlar masalların başlıca kahramanlarıdır. Olaylar, periler ülkesi, yer altı dünyası, dağlar, kırlar ve köylerde geçer. Dile gelen çalılar, ağaçlar kahramanlara yol gösterir. İki Hunza halk masalında, Türk masal eş metinlerinin kahramanı olarak karşımıza çıkan Keloğlan'dan başkası değildir. Halk edebiyatının diğer kollarına da yayılmış olan Keloğlan tipi, Türk masallarının sevilen kahramanlarındandır. Görünürde saf ve aptal gibiyse de aslında zekidir. Ne zaman zor bir durumda kalsa, ya kurnazlığıyla ya da şansının yaver gitmesiyle içinde bulunduğu durumdan kurtulur. Farklı coğrafyalarda farklı isimlerin verildiği Keloğlan, Türk masallarında iki farklı tiple karşımıza çıkar. Bunlardan ilki düzmece/sahte/yalancıktan Keloğlan'dır. Soylu bir aileye mensup ve iyi bir statüye sahip olan karakter; hedefine ulaşma yolunda önceleri kimliğini gizlerken, amacına ulaşır ulaşmaz asıl kimliğine döner. İkinci

[1] Okuryazarlık oranın oldukça yüksek olduğu bölgede, Buruşaski, Şina ve Vahi dilleri konuşulur. İnsanların uzun bir ömür sürdüğü sarp bir coğrafyaya sahip Hunza'da yamaçların az eğimli kesimleri pirinç tarımının yanı sıra başta kayısı olmak üzere meyve ağaçlarının dikimi için taraçalar halinde düzenlenmiştir.

tipteki Keloğlan, Türk masallarında akıllılık, kurnazlık, korkusuzluk, dürüstlük ve iyilikseverlik gibi olumlu özellikleri taşıyan asıl/gerçek Keloğlan'dır (Şimşek, 2017: 45). İşini bilen Keloğlan, halkın temsilcisi olarak padişahın karşısında adeta haksızlığa, zulme, kötülüğe karşı savaşır. Boratav, "Maceraya atılan insanın savaşını ifade eden Keloğlan'ın, kötülerin ettiklerini fitil fitil burnundan getirmesini bildiğini, padişah bile haksızın tarafını tutmuşsa, Keloğlan'ın amansız vuruşlarından kendisini koruyamayacaklarını ifade eder" (1998: 18). Keloğlan tüm bu olumlu özelliklere sahipken bazı masallarda da sahtekârlık, düzenbazlık, hilekârlık başta olmak üzere; kötü kalpli, açgözlü, acımasız, insanlara acı çektiren, olumsuz özellikteki Keloğlan'a dönüşür. Sakaoğlu, "Bunun sebebinin bazı masal anlatıcılarının, hakiki Keloğlan vasıflarını taşımayan kimseleri Keloğlan olarak adlandırmalarıdır" der (1973: 226).

Her iki Hunza masalında da kahramanlar kurnaz, hilekâr, acımasız, tehditkâr, kötü kalpli oluşlarıyla olumsuz özellikleri olan Keloğlan'ın benzerleridir. Bu ifadelerden yola çıkarak olumsuz özellikteki Keloğlan masallarına örnek teşkil eden Hunza masalları ve benzerleri olan Keloğlan masalları referans verilerek ele alınmıştır.

1. "Adı Kötüye Çıkmış Haylaz Kardeşin Hikâyesi" Adlı Hunza Halk Masalının Özeti

Fakir bir adam, hayattayken üç oğlunu da evlendirir ve vakti gelince de bu dünyadan göçüp gider. Bu üç kardeşten en küçükleri, oldukça haylaz ve kavgacı çıkar. İki ağabey haylazlıkları günden güne artan kardeşlerinden kurtulmak için onu bir çuvala koyup nehre atmaya karar verirler. Çuvala koydukları kardeşlerini dövmek için ormana değnek kesmeye gittikleri sırada, tesadüfen sürüsüyle oradan geçmekte olan racanın[2] çobanı, çuvalın yanına gelir. Haylaz kardeş, çobana ağabeylerinin kendisini padişah yapmak istediklerini fakat onların bu teklifini kabul etmeyince kendisini çuvala kapattıklarını söyler. Haylaz; çobanı padişah olacağı yalanı ile aldatıp, çuvala koyar ve kendisi de çobanın koyun ve keçi sürülerini alıp gider. Ormandan dönen ağabeyler kardeşleri yerine racanın çobanını bir güzel dövüp nehre atarlar. Akşam olmadan koyun ve keçi sürüsüyle eve dönen kardeşlerini gören ağabeyler, nasıl olup da kurtulduğuna şaşırıp kalırlar. Haylaz kardeş, kendisini nehrin ortasına değil de kenarına attıkları için fazla koyun ve keçi çıkaramadığını söyler. Buna inanan ağabeyler, ertesi gün nehre atlayıp canlarından olurlar. Ağabeylerin ölümünün ardından yengelerini de evden kovan haylaz, artık babasının tüm malının mülkünün sahibi olur. Koyun ve keçiler tükenince tekrar yola çıkan haylaz, sırasıyla yolda karşılaştığı tüccarın kervanını, çift süren yaşlı çiftçinin öküzlerini, tarlasında harman dövmekte olan yaşlı kadının ineklerini gasp edip evine döner. Tüccar, çiftçi ve yaşlı kadın bir olup haylazdan intikam almak için onu aramaya çıkarlar. Sonunda bu üç mazlum, haylazın evini bulurlar. Haylaz bunları iyi karşılar bir teke kesip bir güzel ağırlar. Tüccarın kervanından çaldığı eşyalarla donattığı odada, misafirlerine yepyeni yataklar serer. Yorgun üç biçare çabucak derin bir uykuya dalarlar. Haylaz gece yarısını geçince hamur yoğurma kabından aldığı hamuru sırasıyla yaşlı kadının, çiftçinin ve tüccarın bacakları altına bırakır. Sabahleyin uyandıklarında altına kaçırdıklarını sanan yaşlı kadın, çiftçi ve tüccar utançlarından tüm alacaklarından vazgeçip arkalarına bile bakmadan kaçıp giderler. Yapacak başka bir işi kalmayan haylaz, racadan gasp ettiği Tibet ineğinin buzağısını keser. Buzağısı çalınan raca, haber verenin ödüllendirileceğini duyurur. Racanın buzağısının çalındığını haber alan ve haylazın hilekârlıklarına tanık olan yaşlı kadın, haylazın evde olmadığı bir anı kollayıp iç

[2] Hindistan'da kral, büyük toprak sahibi ve prenslere verilen unvan.

yağı bahanesiyle evine gider. Tam iç yağını alıp gitmek üzereyken haylaz çıkagelir. Yaşlı kadını et verme bahanesiyle içeri çağırır ve elini keser. Haylazın evinin kapısına kan izi bırakan zavallı kadın, racanın huzuruna çıkıp hırsızın evini bulduğunu söyler. Yaşlı kadının evinin kapısına kan izi bıraktığını gören haylaz, çevredeki tüm evlerin kapısını kırmızı boyayla işaretler. Kafaları karışan racanın muhafızları, haylazın evini bulamazlar. Haylaz en sonunda saraya gidip racayı alt eder, krallık elbisesini giyip kendisini raca karısını rani[3]ilan eder, racanın karısını da hizmetçi yapar (Hunzai, 1998: 110-120).

2. "Adı Kötüye Çıkmış Haylaz Kardeşin Hikâyesi" Adlı Hunza Halk Masalının Varyantı Olan Bazı Keloğlan Masallarından Örnekler

2.1. Keloğlan: Anasına öküzü kestiren, köylülere tarlayı yaktıran Keloğlan, evden kaçar. Gittiği amcasının evinde de zarar vermeye devam eder. Dönüş yolunda hasatla uğraşan köylüleri kandırıp ellerinden mallarını alır. Büyük bir servetle eve dönen Keloğlan anne babası tarafından yeniden eve kabul edilir (Seyidoğlu, 1975: 413-415).

Bu masalda Keloğlan, yalancılığı, hilekârlığı ve kurnazlığıyla hak etmediği malın mülkün sahibi olur. Anne babası da adeta onu tekrar eve kabul etmekle "*üzümünü ye bağını sorma" ya da "armut dibine düşer"* atasözünü doğrular mahiyette bir tavır sergileyip, bu usulsüzlüğü onaylarlar.

2.2. Keloğlan: Köy halkının, köyün kadınlarına sarkıntılık yaptığı için çuvala koyup denize atmaya karar verdikleri Keloğlan, çobanı kandırıp sürüye sahip olur. Keloğlan'ın, köylülere denizin dibinin koyunla dolu olduğunu söylemesi üzerine köyün bütün erkekleri, denize atlayıp canlarından olurlar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 139-140).

Gayri ahlaki tavırlar sergileyen Keloğlan, kurnazlığı, yalancılığı ve acımasızlığıyla cezalandırılması gereken kişi konumundayken, masalın sonunda köyün erkeklerini ölüme sürükleyerek kazanan taraf gibi görünür.

2.3. Keçelnen Anası: Keloğlan kendisini kandırıp danasını kestiren köylülerden öcünü almak için, onlara bir takım oyunlar oynar. Zengin olup köyüne dönen Keloğlan, kandırdığı çobanın da sürüsünü ele geçirir. Koyunları denizin dibinden çıkardığını söyleyince, buna inanan köylüler denize atlayıp canlarından olurlar (Arslan, 2000: 456-461).

Keloğlan, başlangıçta aldatılan, haksızlığa uğrayan bir kişi konumundayken, kendisini kandıranların ölümlerine sebep olarak acımasız, gaddar bir kişilik sergiler.

2.4. Keloğlan'ın Oyunları: Evini yakan Keloğlan, küllerini doldurduğu çuvalların altına birer altın koyarak şehirdeki kuyumcuya emanet eder. Daha sonra altınlarını kömürle değiştirdiği bahanesiyle kuyumcuyu hâkime şikâyet eder ve davayı da kazanır. Kandırdığı çobanın sürüsüne el koyar (Sakaoğlu, 1973: 654-656). Keloğlan'ın koyun sürüsünü sudan çıkardığını duyan köylüler, suya atlayıp boğulurlar.

Masalda başından sonuna kadar Keloğlan'ın yalancılığına, hilekârlığına ve acımasızlığına tanık oluruz. Gözünü kırpmadan pek çok kişiyi ölüme sürükler.

2.5. Keloğlan: Odundan dönen Keloğlan, annesine kızıp horozunu da yanına alır ve amcasının evine gider. Yengesinin dostunu öldürür bacaya saklar. Amcasına hırsız var deyince amcası bacaya ateş eder. Amcasına adamı öldürdüğünü söyleyerek tehditle ondan para ister. Eşeğe bindirdiği ölüyü köylülerin tarlasından geçirirken, eşek buğdayları yiyince

[3] Hindistan'da kral, büyük toprak sahibi ve prenslerin eşlerine verilen unvan.

köylüler eşeğin üzerindeki adamı döverler. Keloğlan amcamı öldürdünüz diyerek, evine buğday getirmeleri şartıyla onları hükümete şikâyet etmeyeceğini söyler. Kandırdığı çobanın koyunlarını gasp eder ve kendisi yerine çuvala giren çobanın ölümüne neden olur. Suda çok koyun olduğunu duyan köylüler suya atlayıp canlarından olurlar (Günay 1975: 384-388).

Bu masalda da Keloğlan başlangıçta komşularının kandırdığı, mazlum biriyken amcası başta olmak üzere çevresindeki herkesten intikamını fazlasıyla alır. Kurnazlığıyla ağına düşürdüğü pek çok insanın akıbeti ölüm olur.

2.6. Keloğlan ile Köylüler: Arkadaşları Keloğlan'ı kandırıp öküzünü kestirirler ve bir güzel yerler. Kandırıldığını anlayan Keloğlan onlardan intikam almaya karar verir. Bir kadını kandırıp altınlarını, bir kervancıyı kandırıp kervanını alarak köyüne döner. Öküzün derisinden çarık yaptırıp sattığını söyleyerek köylülere öküzlerini kestirir. Kandırıp sürüsünü elinden aldığı çobanın ölümüne de neden olur. Koyunları gölden çıkardığını söyleyerek köylüleri göle indirir. Öküzleri göle salarak köylüleri boğulmaktan kurtarır (Özçelik 1993: 655-660).

Bu masalda Keloğlan, oyuna getirilen, kandırılan, öç almak isteyen kişi konumundayken masalın sonunda birden merhamete gelip insanların canını kurtarır.

3. "Günahkâr Kadının Hikâyesi" Adlı Hunza Halk Masalının Özeti

İkinci evliliğini yapan adamın karısı vefasız çıkar. Üstelik üvey oğluna da kötü davranır. Babasının aldatıldığının farkında olan oğlan, üvey annesinden intikam almak için fırsat kollar. Üvey anne, evde ne zaman güzel bir yemek pişirse aşığını eve çağırıp ona yedirmeyi alışkanlık haline getirir. Baba ile oğulun tarlaya gittikleri bir gün, aşığını yine eve çağırır onun için lezzetli yemekler hazırlar. Tam bu sırada eve gelen üvey oğul, kadının aşığı için pişirdiği yemekleri aldığı gibi babasına götürür. Planları suya düşen kadın, mecburen oğlanın arkasından tarlaya gidip, aşığına da gizlice tarlaya gelmesini işaret eder. Yemeğe başladıkları sırada kadının aşığı da yakındaki bir tarlada görünür. Kadın, kocasına onu da yemeğe çağırmasını söyler. Kurnaz oğlan, babasına o tarlada saldırgan köpeklerin olduğunu, oraya elinde orakla gitmesini söyler. Adam, onun kendisini öldürmeye geldiğini sanıp kaçar. Oğlan, ertesi gün yine kadının aşığı için pişirdiği yemeği alıp tarladaki babasına götürür. Oğlan üvey annesine gözlerinin ağrıdığını, "Thul Buyu" türbesine gidip dua etmesini söyler. Kadın, orada oğlanın kör ve topal olması için beddua eder. Ondan önce türbeye gidip saklanan oğlan, yatır konuşuyormuş gibi yaparak kadına babasının evinden bir koç getirip kurban etmesi ve her gün bu koçun etini oğlana yedirdiği takdirde, oğlanın kör olacağını söyler. Kadın denileni yapar. Akıllı oğlan, üvey annesine kör rolü yaparak Thul Buyu'yu tekrar ziyaret etmesini söyler. Yine ondan önce gidip saklanır. Kadın yine beddua eder. Oğlan saklandığı yerden bu kez kadına babasının evinden bir öküz getirip kesmesi ve etini oğlana yedirmesi halinde kör kalmaya devam edeceğini söyler. Kadın denileni yine yapar. Bir gün kadın kuruması için dama ceviz serer. Karga ve sincapların cevizi alıp götürmemeleri için oğlanın eline bir bıçak verip dama oturtur. Oğlanın tamamen kör olduğundan emin olan kadın, o gün de aşığını eve çağırıp yedirir içirir, giderken de ceviz alması için dama çıkarır. Kör numarası yapan oğlan adamı öldürür ve annesine büyük bir karga öldürdüğünü söyler. Oğlan, üvey annesine cesedi nehre atmalarını teklif eder. Çaresiz bu durumu kabullenen kadın, aşığını suya atarken oğlan onu da nehre iter. Böylece baba oğul tekrar huzur içinde birlikte yaşamaya devam ederler (Hunzai, 1998: 90-94).

4. Günahkâr Kadının Hikâyesi Adlı Hunza Halk Masalının Varyantı Olan Keloğlan Masalları

4.1. Keloğlannan Dayısı: Dayısının karısının zina yaptığını fark eden Keloğlan, intikam almaya karar verir. Keloğlan yaptığı oyunlar yüzünden kadın, oynaşına götüreceği yemeyi kocasına getirir. Oynaşı kadına Keloğlanla dayısının ölmeleri için bir ziyarete gidip dua etmesini söyler. Bunu duyan Keloğlan yengesinden önce türbeye saklanıp öküzü kesip kocasıyla Keloğlan'a yedirdiği takdirde öleceklerini söyler. Eti yiyen dayı yeğen ölmüş numarası yaparlar. Keloğlan eve gelen kadının oynaşının ağzına kızgın yağ dökerek onu öldürür. Keloğlan'ın dayısı da karısını öldürür ve yeğeniyle yaşamaya başlar (Arslan, 1998: 470-473).

Yengesinin dayısını aldattığını fark eden Keloğlan, kurnazlığıyla yengesinin planlarına engel olur. Keloğlan yengesinin aşığını, dayısı da karısını öldürür.

4.2. Bacadan Atılan Ölü: Yengesinin, dayısını aldattığını fark eden Keloğlan, onu cezalandırmaya karar verir. Dayısı tarlaya gittikten sonra üç gün boyunca saklandığı yerden kadının oynaşıyla konuşmalarını dinler. Yemekleri hangi tarlaya götüreceğini öğrenip, her defasından yemekleri dayısıyla yerler. Kocasıyla Keloğlan'ın gözlerinin kör olması için dua eder. Akşamleyin Keloğlanla dayısı kör numarası yaparak eve dönerler. Bunu gören kadın, aşığını eve çağırır. Kadının yemek pişirmek için tavada erittiği kızgın yağı, Keloğlan uyuyan oynaşın boğazına döküp öldürür. Yengesine, gözlerinin görmeye başladığını söyleyen Keloğlan, onu adamı öldürmekle suçlar. Keloğlan para karşılığında ölüyü farklı yerlere bırakır, pek çok kişinin kazancına el koyar (Sakaoğlu. 1973: 663-666).

Keloğlan kötü ahlaklı yengesini cezalandırırken, bir taraftan da içindeki acımasızlığa, hilekârlığa, kurnazlığa engel olamaz. Yengesinin oynaşının ölüsünü farklı yerlere bırakarak pek çok insanı kandırır ve kötülüklerine devam eder.

SONUÇ

Ait oldukları toplumların kültürel sembolleri olan masallar, yol aldıkları, coğrafyalar boyunca, karşılaştıkları toplumların sosyal ve kültürel dokularına uyum sağlayarak farklı kimliklere bürünürler. Bugün Anadolu'da anlatılan bir Nasrettin Hoca fıkrası veya Keloğlan masalının ilk anlatıldığı şekliyle Hint edebiyatında karşımıza çıkması, bu sözlü anlatım türlerinin gelişerek ve değişerek motif açısından zenginleştiklerini doğrular mahiyettedir. Masallar her ne kadar benzer tip ve konulara yer veriyorlarsa da dâhil oldukları kültürde birbirinden farklı biçimlere bürünebilirler. Bu bağlamda her iki Hunza masalında da kahramanlar birer Keloğlan tipine yakın karakterlerdir. Belirli isimleri olmayan bu kahramanlardan birinci hikâyedeki kahraman haylaz, fena, rezil, aşağılık, adi anlamlarına gelen "Şarir" ile namussuz, ahlaksız, terbiyesiz, düzenbaz, sahtekâr anlamlarındaki "Badmuaş" sıfatlarıyla adlandırılır. Tüm bu yüklenen sıfatlarla olumsuz özelliklere sahip Keloğlan tipini yansıtır. Bazı Keloğlan masalarındaki gibi üç erkek kardeşin en küçüğüdür. Annesinden bahsedilmezken sadece babasının adı geçer. Acımasız, açgözlü, düzenbaz, sahtekâr, insanlara ve hayvanlara acı çektiren kaba biridir. Kendisini öldürmek isteyen ağabeylerinden intikam almakla kalmaz, hiçbir suçu olmayan sıradan masum insanların malını mülkünü kurnazlık ve yalancılıkla ele geçirip zengin olur. Hikâyenin sonunda da racalık makamına kadar yükselir. İkinci hikâyedeki kahramanın da bir ismi yoktur. Oğlan ve kurnaz oğlan olarak bahsedilen bu karakter akıllıca ve kurnazca hareketleriyle babasını aldatan üvey annesine ve aşığına hak ettiği cezayı verir. Genellikle iyiler mükâfatlandırılıp

mutlu sona ulaşırlarken, Hunza halk masallarındaki gibi bazı masal ve halk hikâyelerinde açgözlü ve namert karakterlerin bu özelliklerine rağmen kazanan tarafmış gibi gösterildikleri de olur. Çalışmamızda yer verdiğimiz "Keloğlannan Dayısı" adlı Kars masalındaki Keloğlan'ın, benzer metni olan İrlanda masalında Jack, Hunza masalında ise genç gibi farklı isimlerle fakat aynı kişilik özellikleriyle karşımıza çıkması; masalların çok kültürlü bağlarla birbirlerine bağlı olduklarını bu nedenle tek bir kültürle, coğrafyayla veya dinle sınırlamanın doğru olmadığını gösterir.

SUMMARY

Tales, which are cultural symbols of societies to which they belong, adapt to the social and cultural fabrics of societies which they have encountered in the geographies they have travelled and thus they have assumed different identities. The fact that a Nasreddin Hodja tale or Keloğlan tale told in Anatolia today appears in Indian literature in its original form seems to support the idea that these forms of oral narrative become enriched in theme by changing and developing. Although tales include similar types and themes, they may assume different forms in the respective cultures they belong to. In this context, the heroes in both Hunza tales are of Keloğlan type. Of these heroes, which do not bear specific names, the hero in the first story is referred to with the attribute "Sharir", which means naughty, vile, mean and ignominious and the attribute "Badmuash", which means dishonest, immoral, impertinent, fraudulent and counterfeiter. He is the youngest of three brothers as in some Keloğlan tales. While there is no mention of his mother, his father is cited in the tale. He is a rude person who is merciless, ravenous and tricky and causes people and animals to suffer. He not only takes revenge on his brothers who want to kill him, but he also becomes rich by appropriating property of ordinary and innocent people through cunning and deceit. And he rises to the rank of raja at the end of the tale. The hero in the second tale also does not bear a name. This character, which is referred to as boy or sly boy, gives a well-deserved punishment to his step mother, who deceives his father with his wise and cunning manners, and her lover. In general, the good are rewarded and attain a happy ending in tales but rapacious and craven characters in some tales and folk stories as in Hunza folk tales are represented as the winning side despite possessing such unfavorable qualities. The fact that Keloğlan in a tale from Kars titled "Uncle of Keloğlan", which we included in our study, appears to have different names like Jack in an Irish tale and youth in the Hunza tale while having the same personality traits indicates that tales are connected to one another with multicultural bonds and that it is not correct to confine them to a single culture, geography or religion.

KAYNAKÇA

Arslan, Ahmet Ali (2000). *Kuzey-Doğu Anadolu(Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar* 2. Cilt. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.

Boratav, Pertev Naili (1998). *Zaman Zaman İçinde*. İstanbul: Adam Yay.

Çobanoğlu, Özkul (2018). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*: Ankara: Akçağ Yayınları.

Günay, Umay (1975). *Elazığ Masalları (İnceleme)* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

Hunzai, Abdullah Han (1998). *Hunza ki Lok Kahaniyan*, Lahore: Sang-e Meel Publications.

Kaya, Korhan (1990). *Kathasaritsagara (Masal Irmaklarının Okyanusu) Kritik Çalışması*. Ankara: Ankara Ü.

Kaya, Korhan (1995). *Hint Masalları*, İstanbul: Okyanus Yayıncılık.

Kumartaşlıoğlu, Satı (2006). *Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.

Özçelik, Mehmet (1993). *Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma* Cilt 1. Konya: Selçuk Ü.

Sakaoğlu, Saim (1973). *Gümüşhane Masalları*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Sakaoğlu, Saim (2010). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yay.

Seyidoğlu, Bilge (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Şimşek, Esma (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve tip Araştırması* 2. Cilt. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.

Şimşek, Esma (2017). "Türk Masallarının Milli Tipi: Keloğlan". *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* (11): 41-57.